

Lietuvos Respublikos
FINANSŲ MINISTERIJA

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

BGI | consulting

aplinkos apsaugos politikos Centras
center for environmental policy

**2021–2027 metų ES fondų investicijų
programos papildymas 9 prioritetu ir
Teritoriniu teisingos pertvarkos planu**

**STRATEGINIO PASEKMIŲ APLINKAI
VERTINIMO
APIMTIES NUSTATYMO
DOKUMENTAS**

Vilnius, 2022 m. liepa

TURINYS

TURINYS	2
SANTRUMPOS	3
1. ĮVADAS.....	4
2. SPAV PROCESO DALYVIAI	5
3. 2021–2027 M. ES FONDŲ INVESTICIJŲ PROGRAMOS 9 PRIORITETO IR TERITORINIO TEISINGOS PERTVARKOS PLANO APRAŠYMAS	6
4. 2021–2027 M. ES FONDŲ INVESTICIJŲ PROGRAMOS 9 PRIORITETO IR TERITORINIO TEISINGOS PERTVARKOS PLANO SĄSAJOS SU KITAIŠ PLANAIŠ IR PROGRAMOMIŠ	7
5. TERITORIJOS, KURIOS GALI BŪTI REIKŠMINGAI PAVEIKTOS	10
6. INFORMACIJA APIE APLINKOS ASPEKTUS IR PASEKMES, KURIOS BUS NAGRINĖJAMOS RENGIANŠ SPAV ATASKAITĄ	10
7. INFORMACIJA APIE PASEKMIŲ APLINKAI PROGNOZAVIMO IR VERTINIMO METODUS, KURIUOS NUMATOMA NAUDOTI ATLIEKANT VERTINIMĄ.....	11
8. NUMATOMA SPAV ATASKAITOS STRUKTŪRA IR SUDĖTIŠ	13

SANTRUMPOS

AEI	atsinaujinantys energijos ištekliai
ATLPS	apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema
EK	Europos komisija
ES	Europos Sąjunga
NEKSP	nacionalinis energetikos ir klimato srities veiksmų planas
SPAV	strateginis pasekmių aplinkai vertinimas
ŠESD	šiltnamio efektą sukeliančios dujos
Programa	2021-2027 m. ES fondų investicijų programa
TPF	Teisingos pertvarkos fondas
TTPP	Teritorinis teisingos pertvarkos planas
ŽNŽNKM	žemės naudojimas, žemės naudojimo keitimas ir miškininkystė

1. ĮVADAS

Lietuvos Respublikos finansų ministerija parengė 2021–2027 m. Partnerystės sutartį ir ES fondų investicijų programą (toliau – Programa) – strateginius dokumentus, apibrėžiančius ES Sanglaudos politikos fondų investicijų politikos tikslus, priemones ir planuojamus pasiekti rezultatus.

Šie strateginiai dokumentai turės įtakos daugelio ūkinės veiklos sričių (pramonės, energetikos, transporto, vandens ūkio ir kt.) plėtrai, todėl, vadovaujantis ES ir nacionaliniais teisės aktais, jam buvo atliktas strateginis pasekmių aplinkai vertinimas.

Atsižvelgiant į ES Bendrųjų nuostatų reglamente nurodytus 5 politikos tikslus („Pažangesnė Europa“, „Žalesnė Europa“, „Geriau sujungta Europa“, „Socialiai atsakingesnė Europa“, „Piliečiams artimesnė Europa“), ES fondų investicijų programa numatė, kad 2021–2027 m. ES fondų lėšos bus investuojamos pagal 5 prioritetus ir 3 specialiuosius prioritetus.

2022 m. buvo priimtas sprendimas 2021–2027 m. ES fondų investicijų programą (toliau – Programa) papildyti nauju devintuoju prioritetu, kurio uždaviniai ir veiklos būtų finansuojamos iš Teisingos pertvarkos fondo (toliau – TPF). Siekiant investuoti šio fondo lėšas, taip pat turi būti parengtas Teritorinis teisingos pertvarkos planas (toliau – TTPP), kuris bus Programos priedas.

Programos papildymas nauju prioritetu ir TTPP priedu laikomas esminiu strateginio dokumento keitimu, todėl jam atliekamas papildomas strateginis pasekmių aplinkai vertinimas.

Strateginis pasekmių aplinkai vertinimas (toliau – SPAV), tai procesas, kurio metu:

- nustatomos, apibūdinamos ir įvertinamos galimos reikšmingos plano ar programos įgyvendinimo pasekmės aplinkai;
- užtikrinama, kad bus konsultuojamasi su valstybės institucijomis, atsakingomis už aplinkos, kultūros paveldo, visuomenės sveikatos apsaugą, savivaldybių institucijomis, visuomene;
- užtikrinama, kad organizatorius turės išsamią informaciją apie galimas reikšmingas plano ar programos įgyvendinimo pasekmes aplinkai ir atsižvelgs į ją.

ES lygiu SPAV nuostatas apibrėžia 2001 m. birželio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/42/EB „Dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo“ (toliau – SPAV direktyva).

Pagrindinis Lietuvos Respublikos teisės aktas, reglamentuojantis planų ir programų strateginį pasekmių aplinkai vertinimą, jo proceso dalyvių santykius, vertinimo ir sprendimo priėmimo sąsajas – Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. 1467 „Dėl Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, (toliau – SPAV tvarkos aprašas).

Vadovaujantis SPAV tvarkos aprašu, vertinimas turi būti atliekamas prieš priimant (tvirtinant) planą, todėl Programos papildymo rengimo organizatorius – Lietuvos Respublikos finansų ministerija inicijavo šį SPAV, kurio metu rengiami SPAV dokumentai ir atliekamos tarptautiniuose ir nacionaliniuose teisės aktuose numatytos SPAV procedūros.

Pradėjus SPAV procesą, visų pirma atliekamos strateginio pasekmių aplinkai vertinimo apimties nustatymo procedūros, kurių metu rengiamas ir SPAV subjektams teikiamas SPAV apimties nustatymo dokumentas bei atsižvelgiama į subjektų išvadas. Kaip nurodyta SPAV tvarkos apraše, SPAV apimties nustatymo dokumente apibrėžiamas plano ar programos SPAV ataskaitos turinys, joje nagrinėtini klausimai, teiktinos informacijos apimtis ir išsamumas, naudotini plano ar programos strateginio pasekmių aplinkai vertinimo metodai ir pagal poreikį pateikiama kita susijusi informacija.

2. SPAV PROCESO DALYVIAI

Vadovaujantis SPAV tvarkos aprašo 7 punkto nuostatomis, atliekant valstybės lygmens plano ar programos vertinimą SPAV procese dalyvauja:

1. Plano ar programos rengimo organizatorius

Programos papildymo 9 prioritetu ir TTPP organizatorius yra Lietuvos Respublikos finansų ministerija. Adresas: Lukiškių g. 2, 01512 Vilnius. Kontaktinis asmuo – Investicijų departamento Investicijų politikos skyriaus vedėja Julija Kvietkė, el. p. Julija.Kvietke@finmin.lt, tel. +370 5 239 0116.

Vadovaujantis SPAV tvarkos aprašo 8 punkto nuostatomis, plano ar programos rengimo organizatorius gali sutartiniais pagrindais pasitelkti fizinį ar juridinį asmenį vertinimui atlikti ir vertinimo dokumentams rengti. Organizatoriaus užsakymu, SPAV atlieka ir vertinimo dokumentus rengia VšĮ „Aplinkos apsaugos politikos centras“. Adresas: A. Juozapavičiaus g. 6/2, 09310 Vilnius, el. p. aapc@aapc.lt, interneto svetainės adresas: www.aapc.lt, tel.: +370 687 35207. Kontaktinis asmuo – Daiva Semėnienė.

2. SPAV subjektai

Vadovaujantis SPAV tvarkos aprašo 7 punkto nuostatomis, atliekant valstybės lygmens plano vertinimą, jame dalyvauja šie subjektai:

- Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija
- Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija
- Lietuvos Respublikos kultūros ministerija
- Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba.

3. Visuomenė

SPAV procese dalyvauja suinteresuota visuomenė, kuri Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatyme apibrėžiama kaip vienas arba daugiau fizinių ar juridinių asmenų, kuriems daro arba gali daryti poveikį sprendimai, veiksmai ar neveikimas aplinkos ir jos apsaugos bei gamtos išteklių naudojimo srityje arba kurie yra suinteresuoti šių sprendimų procesu. Pagal šią apibrėžtį asociacijos ir kiti viešieji juridiniai asmenys (išskyrus valstybės ar savivaldybės, jų institucijų įsteigtus juridinius asmenis), kurie įsteigti teisės aktų nustatyta tvarka ir skatina aplinkos apsaugą, visais atvejais laikomi suinteresuotais asmenimis.

3. 2021–2027 M. ES FONDŲ INVESTICIJŲ PROGRAMOS 9 PRIORITETO IR TERITORINIO TEISINGOS PERTVARKOS PLANO APRAŠYMAS

TPF - tai Teisingos pertvarkos mechanizmo pirmasis ramstis, kuris skirtas teikti paramą teritorijoms, kurioms kyla didelių socialinių ir ekonominių iššūkių dėl ES perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos iki 2050 m. Tam, kad valstybė narė galėtų pasinaudoti TPF teikiamomis investicijomis, reikia parengti TTPP, kuris nustato teritorijas, kurioms dėl perėjimo prie klimatui neutralios ekonomikos daromas didžiausias neigiamas ekonominis ir socialinis poveikis, visų pirma dėl numatomo darbo vietų sumažėjimo iškastinio kuro gamybos ir naudojimo sektoriuje ir poreikio pertvarkyti šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis (ŠESD) taršiausių pramonės įrenginių gamybos procesus.

Europos Komisija (EK) 2020 m. Lietuvos šalies semestro ataskaitos D priede pateikė EK tarnybų nuomonę dėl prioritetinių investicinių sričių ir bendrųjų sąlygų tam, kad Lietuvoje būtų veiksmingai įgyvendintos 2021–2027 m. TPF investicijos.

EK nustatė, kad Lietuvoje išmetamų ŠESD kiekius lemia didelis Lietuvos ekonomikos energijos suvartojimo intensyvumas ir keli labai daug ŠESD išmetantys pramonės įrenginiai, kurie veikia Kauno, Telšių ir Šiaulių apskrityse ir yra labai svarbūs užimtumo šaltiniai šiuose regionuose.

Siekiant nustatyti taršiausius regionus, EK užsakymu buvo atlikta įvairiais kriterijais paremta analizė, kurioje vertinti svarbiausi ekonominiai, socialiniai ir aplinkosaugos veiksniai (pvz.: apdirbamosios gamybos svarba regiono ekonomikoje, išmetamųjų teršalų kiekis, užimtumas apdirbamosios gamybos srityje ir gyventojų skaičiaus mažėjimo rizika).

Analizės rezultatai patvirtino, kad perėjimas prie neutralios klimatui ekonomikos bus iššūkis visai valstybei, tačiau Kauno, Šiaulių ir Telšių regionai, o ypač Jonavos, Akmenės ir Mažeikių rajonų savivaldybės, susidurs su didesne rizika, nes jų ekonominės struktūros istoriškai tapo priklausomos nuo vienos didelės įmonės (AB „Achema“, AB „Akmenės cementas“, AB „Orlen Lietuva“), kurios kartu 2021 m. sugeneravo apie 85% visų Europos Sąjungos apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemoje (ES ATLPS) dalyvaujančių pramonės sektorių ŠESD išmetimų. Šios įmonės priklauso ATLPS ir jeigu jos nesugebės prisitaikyti prie klimatui neutralios ekonomikos, tai neišvengiamai patirs ekonominius ir darbo vietų nuostolius, kurie mažins sukuriamą bendrą pridėtinę vertę savivaldybėje ir visame regione.

Kadangi taršios pramonės įmonės aiškiai deklaruoja savo ketinimus transformuotis, pagalba joms persitvarkyti (dekarbonizuotis) yra geriausias būdas išsaugoti aplinkos, socialinę ir ekonominę gerovę labiausiai paveiktose teritorijose. Lygiagrečiai būtina didinti labiausiai veikiamų regionų atsparumą, kuriant naujas darbo vietas bei investuojant į žmogiškąjį kapitalą, jog ilguoju laikotarpiu mažėtų regiono priklausomybė nuo vienos įmonės ir būtų išsaugomas žmogiškųjų išteklių potencialas regione.

TTPP ir 9-ame Programos prioritete identifiikuotos **prioritetinės veiksmų rūšys**, siekiant tvaraus taršiausių Lietuvos regionų perėjimo prie klimatui neutralios ekonomikos:

- **ES ATLPS dalyvaujančių pramonės įmonių transformacija (dekarbonizavimas).** Siekiant sumažinti taršiausio Lietuvos pramonės subjekto AB „Achema“ išmetamus ŠESD kiekius, bus investuojama į įmonės elektrolizės integravimo į amoniako agregatą projektą, kuriuo 30% H₂ bus pakeičiama žaliuoju H₂ (I-asis projekto etapas). Be to, siekiant sudaryti ilgalaikes sąlygas visų ES ATLPS pramonės įmonių pertvarkai, bus nustatyti būtini parengiamieji veiksmai (inicijuota galimybių studija), kurių reikėtų imtis nacionaliniu lygiu, norint sudaryti sąlygas ateityje skatinti žaliojo vandenilio gamybos, anglies dvideginio surinkimo, naudojimo ir saugojimo ir kitų aplinkosaugos požiūriu saugių ir inovatyvių technologijų panaudojimo plėtrą Lietuvoje.
- Siekiant **pagerinti sąlygas ir vietos ekonominę sistemą užsienio bei vietos investuotojams**, numatoma investuoti į labiausiai dėl perėjimo prie klimatui neutralios ekonomikos nukentėjančių savivaldybių (Jonavos r., Akmenės r., Mažeikių r.) projektus, kuriais kuriamos arba plėtojamos pramoninės teritorijos (laisvoji ekonominė zona, pramonės parkas ar pramoninė teritorija).
- Siekiant **užtikrinti alternatyvių tvarių darbo vietų kūrimą**, sukūrus palankias sąlygas veikti vietos ir užsienio investuotojams, numatoma vykdyti veiklas, skatinančias tokių investuotojų pritraukimą. Taip pat, bus sudarytos sąlygos regionuose veikiančių įmonių darbuotojų ir darbo ieškančių asmenų perkvalifikavimui, atsižvelgiant į vietos darbo rinkos ir tvarių darbo vietų kūrimo poreikius regionuose.
- **Alternatyvaus kuro diegimas pramonės mažose ir vidutinėse įmonėse (MVĮ).** Siekiant sėkmingos pramonės įmonių transformacijos ir priklausomybės nuo iškastinio kuro naudojimo pramonės procesuose mažinimo, numatomos gamybinės investicijos į technologinį eko-inovacijų ir pažangių technologijų diegimą, investicijos į mokslinius tyrimus ir inovacines veiklas/procesus, plėtojant bendradarbiavimą tarp įmonių, tyrimų centrų ir universitetų, kai tai susiję su alternatyvaus kuro įdiegimu pramonės įmonėse, veikiančiose Kauno, Šiaulių ir Telšių regionuose.

Šios veiksmų rūšys bus nagrinėjamos atliekant SPAV; numatoma vertinti jas „nulinės“ alternatyvos kontekste, t. y. lyginant su situacija, jei Programa nebūtų papildoma nauju prioritetu ir TTPP.

4. 2021–2027 M. ES FONDŲ INVESTICIJŲ PROGRAMOS 9 PRIORITETO IR TERITORINIO TEISINGOS PERTVARKOS PLANO SAŠAJOS SU KITAIŠ PLANAIŠ IR PROGRAMOMIŠ

Programos papildymas 9 prioritetu ir TTPP rengiamas atsižvelgiant į strateginius dokumentus (planus ir programas), susijusius su klimato kaitos valdymo politika.

Lietuvos klimato kaitos valdymo politika formuojama ir įgyvendinama vadovaujantis šiais tarptautiniais susitarimais:

- 1992 m. Niujorke priimta Jungtinių Tautų Bendrąja klimato kaitos konvencija (toliau – JT BKKK), kuri įgyvendinama konkrečiais valstybių įsipareigojimais ir išmetamų ŠESD kiekio mažinimo mechanizmais;
- 1997 m. pasirašytu Kioto protokolu su nustatytais dviem įsipareigojimų laikotarpiais: pirmuoju 2008–2012 m. ir antruoju 2013–2020 m.;
- 2015 m. pasirašytu Paryžiaus susitarimu su nustatytu įsipareigojimų laikotarpiu 2021–2030 m.;
- 2015 m. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos metu patvirtinta Jungtinių Tautų darnaus vystymosi darbotvarke iki 2030 m., kurioje kovai su klimato kaita nustatytas 13 tikslas „Imtis skubių veiksmų kovojant su klimato kaita ir jos poveikiu“ ir uždaviniais šiam tikslui įgyvendinti;
- ES klimato kaitos ir energetikos 2030 m. tikslų įgyvendinimo teisės aktais;
- ES žaliojo kurso iniciatyvomis;
- ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategija.

2021 m. birželio 30 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė nutarimą Nr. XIV-490 „Dėl Nacionalinės klimato kaitos valdymo darbotvarkės patvirtinimo“ (toliau – Klimato kaitos valdymo darbotvarkė), kuriuo nustatė Lietuvos klimato kaitos valdymo politikos tikslus ir uždavinius iki 2030 m., iki 2040 m. ir ilgalaikius tikslus ir uždavinius iki 2050 m. Klimato kaitos švelninimo politika siekiama mažinti išmetamų ŠESD kiekį ir didinti jų absorbuojamumą. Prisitaikymo prie klimato kaitos politika siekiama sustiprinti gebėjimą prisitaikyti, padidinti atsparumą ir sumažinti pažeidžiamumą dėl klimato kaitos poveikio, siekiant prisidėti prie darnaus vystymosi, užtikrinti tinkamas atsakomąsias prisitaikymo priemones. Nustatyta, kad siekiant klimatui neutralios ekonomikos iki 2050 m., turi būti išnaudojami bioekonomikos privalumai, didinant CO₂ absorbuojamumą ir mažinant išmetamo CO₂ kiekį, taikant aplinkosaugos požiūriu saugias CO₂ sugavimo ir panaudojimo technologijas.

Paminėtina, kad Lietuvoje nėra veikiančių anglių ir lignito kasyba ar anglimis kūrenamų elektrinių energijos gamyba užsiimančių įmonių, todėl šiuo atžvilgiu Lietuva turi mažesnius iššūkius dėl ŠESD taršos mažinimo lyginant su kaimyninėmis valstybėmis. Nepaisant to, iki 2030 m. numatyta 30 proc. sumažinti išmetamų ŠESD kiekį, palyginti su 2005 m., įskaitant žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės (angl. LULUCF, toliau – ŽNŽNKM) sektoriaus absorbuojamumą, ekonomikos sektoriuose pereinant prie inovatyvių, mažo išmetamų ŠESD kiekio ir aplinkai palankių technologijų ir atsinaujinančių energijos išteklių (AEI) panaudojimo.

Klimato kaitos valdymo darbotvarkėje nustatyti ŠESD mažinimo tikslai atskiriems sektoriams:

1. Iki 2030 m. siekiama 30 proc. sumažinti išmetamų ŠESD kiekį, palyginti su 2005 m., įskaitant ŽNŽNKM sektoriaus absorbuojamumą, ekonomikos sektoriuose pereinant prie inovatyvių, mažo išmetamų ŠESD kiekio ir aplinkai palankių technologijų ir AEI panaudojimo:

- ES ATLPS dalyvaujančiuose sektoriuose (energijos gamybos ir tiekimo sektoriai, pramonės procesai) – sumažinti ne mažiau kaip 50 proc., palyginti su 2005 m.;
 - ES ATLPS nedalyvaujančiuose sektoriuose (transporto, pramonės, žemės ūkio, atliekų, mažosios energetikos sektoriai) – sumažinti ne mažiau kaip 25 proc., palyginti su 2005 m., įskaitant ŽNŽNKM sektoriaus absorbuojamumą, ir neviršyti nustatytų metinių ŠESD kvotų 2021–2030 m. laikotarpiu.
2. Iki 2040 m. siekiama sumažinti 85 proc. išmetamų ŠESD kiekį, palyginti su 1990 m., iki 15 proc. padengiant ŽNŽNKM sektoriaus absorbuojamumą, visuose ekonomikos sektoriuose pereinant prie inovatyvių, mažo išmetamų ŠESD kiekio ir aplinkai palankių technologijų ir AEI panaudojimo.
 3. Iki 2050 m. sumažinti 100 proc. išmetamų ŠESD kiekį, palyginti su 1990 m., visuose ekonomikos sektoriuose pereinant prie inovatyvių, mažo išmetamų ŠESD kiekio, aplinkai palankių technologijų ir AEI panaudojimo, iki 20 proc. padengiant natūraliais ŽNŽNKM sektoriaus absorbuojamais, ir taikant aplinkosaugos požiūriu saugias anglies dvideginio sugavimo ir panaudojimo technologijas, siekiant kompensuoti išmetamų ŠESD kiekį.

Numatoma, kad iki 2030 m. AEI dalis šalies bendrame galutinio energijos suvartojimo balanse sudarytų 45 proc.; iki 2040 m. – ne mažiau kaip 75 proc.; iki 2050 m. – 90 proc.; iki 2050 m. bus atsisakyta išskastinio kuro naudojimo (ES ATLPS dalyvaujančios pramonės įmonės, kelių transportas jo turi atsisakyti iki 2045 m., ES ATLPS nedalyvaujančios pramonės įmonės, žemės ūkis – iki 2040 m.); o iki 2050 m. pramonės sektoriaus ŠESD kiekis bus sumažintas 100 proc. palyginti su 2005 m.

ES ATLPS dalyvaujančiam pramonės sektoriui iki 2030 m. keliami uždaviniai didinti energijos vartojimo efektyvumą, skatinant taršių technologijų keitimą mažiau taršiomis, taikyti žiedinės ekonomikos principus, diegti naujus verslo modelius; skatinamas taršių pramonės procesų ir žaliavų keitimas pagrindinėse šalies pramonės įmonėse remiant darbuotojų įgūdžių tobulinimo ir perorientavimo programas bei tokiu būdu užtikrinant teisingą perėjimą prie klimatui mažiau kenksmingų technologijų; pramonės įmonės skatinamos tapti energiją gaminančiais vartotojais; skatinamas vandenilio, pramonės procesuose gaminant trąšas ir (ar) kitus produktus, panaudojimas; skatinami žaliojo vandenilio gamybos bandomieji projektai ir t.t. Iki 2050 m. pramonės įmonės taps klimatui neutralios, t. y. jų generuojami ŠESD rodikliai bus sumažinti 100 proc. palyginti su 2005 m.

2021–2030 m. Nacionaliniame energetikos ir klimato srities veiksmų plane (toliau – NEKSP) nustatyti šiek tiek mažesni klimato neutralumo siekiai: siekiant iki 2050 m. pereiti prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos, nustatyta, kad Lietuvoje išmetamų ŠESD kiekius nuo 2020 m. iki 2030 m. planuojama sumažinti 24% ir pasiekti 12 MtCO_{2e} lygį. Lyginant su 1990 m. kiekiais, tai būtų 67% sumažėjimas. Iki 2040 m. Lietuvoje išmetamų teršalų kiekius planuojama mažinti toliau ir pasiekti 70% sumažėjimą, lyginant su 1990-taisiais. Atsižvelgiant į Klimato kaitos valdymo darbotvarkėje nustatytus tikslus ir į šiuo metu vykstančius pasikeitimus ES klimato kaitos valdymo politikoje, šiuo metu Lietuvoje yra inicijuojama NEKSP peržiūra, kuri turėtų atliepti nustatytus nacionalinius ir ES tikslus, siekiant spartesnio perėjimo prie klimatui neutralios ekonomikos.

5. TERITORIJOS, KURIOS GALI BŪTI REIKŠMINGAI PAVEIKTOS

Programoje numatytomis investicijomis finansuojamos priemonės, kurios yra įgyvendinamos visoje šalyje, todėl SPAV apimtyje buvo nagrinėjama visa Lietuvos Respublikos teritorija.

Naujame 9 prioritete ir TTPP nagrinėjamos priemonės, kurios bus taikomos Kauno, Šiaulių ir Telšių regionuose, todėl pagrindinis dėmesys SPAV metu bus skiriamas šiems trims regionams.

Jei atliekant vertinimą paaiškėtų, kad Programos papildymo įgyvendinimo pasekmės gali būti reikšmingos kitos ES valstybės narės aplinkai, arba kita ES valstybė narė, kurioje gali būti reikšmingų pasekmių, pareikalautų, būtų vertinamos ir pasekmės kitų valstybių teritorijoms.

6. INFORMACIJA APIE APLINKOS ASPEKTUS IR PASEKMES, KURIOS BUS NAGRINĖJAMOS RENGİANT SPAV ATASKAITĄ

Vadovaujantis tarptautinių ir Lietuvos Respublikos teisės aktų, reglamentuojančių planų ir programų SPAV, nuostatomis, įvertinus rengiamo Programos papildymo mastą, pobūdį ir galimas jo įgyvendinimo pasekmes bei atsižvelgus į SPAV subjektų kompetencijos sritis, buvo išskirti žemiau išvardyti aplinkos aspektai (sektoriai) ir pasekmės, kurios bus nagrinėjamos rengiant SPAV ataskaitą.

Aplinkos aspektai (sektoriai), kurie bus nagrinėjami rengiant SPAV ataskaitą:

1. Paviršinis ir požeminis vanduo
2. Aplinkos oras
3. Klimatas ir jo kaita
4. Biologinė įvairovė, nacionalinės saugomos ir Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijos
5. Kraštovaizdis
6. Kultūros paveldas (įskaitant architektūros, archeologijos ir gamtos paveldą)
7. Dirvožemis ir žemės gelmės
8. Antropogeniniai materialiniai išteklių
9. Visuomenės sveikata.

Pasekmės, kurios bus nagrinėjamos rengiant SPAV ataskaitą

SPAV metu bus vertinamos galimos reikšmingos Programos papildymo įgyvendinimo tiesioginės, netiesioginės, kaupiamosios, sąveikaujančios (sinergetinės), trumpalaikės, vidutinės trukmės, ilgalaikės, nuolatinės, laikinos, teigiamos ir neigiamos pasekmės visiems aukščiau išvardytiems aplinkos aspektams (sektoriams), atsižvelgiant į jų tarpusavio ryšius.

7. INFORMACIJA APIE PASEKMIŲ APLINKAI PROGNOZAVIMO IR VERTINIMO METODUS, KURIUOS NUMATOMA NAUDOTI ATLIEKANT VERTINIMĄ

Programos papildymo įgyvendinimo pasekmių prognozavimas ir vertinimas bus atliekamas pagal reikalavimus, nustatytus SPAV reglamentuojančiuose tarptautiniuose ir Lietuvos Respublikos teisės aktuose ir atsižvelgiant į rekomendacijas, pateikiamas „Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo vadove“ (ISBN 9955-9845-1-1, Vilnius, Lietuva, 2006).

Kaip nurodyta Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo vadove, išskiriami trys pagrindiniai SPAV būdai.

1. Vertinimas aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi aspektų (tikslų) atžvilgiu

Atliekant SPAV šiuo būdu, plane ar programoje numatyti strateginiai veiksmai ar tikslai vertinami aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi aspektų (tikslų) atžvilgiu. Šis vertinimo būdas dažniausiai taikomas vertinant strategines plėtros kryptis formuojantiems planams ir programoms, t. y. kai rengiant planą ar programą nėra žinoma, kokios ūkinės veiklos projektų plėtros pagrindus lems planavimo dokumentas, o turima informacija apie pasekmes patirsiančią aplinką yra bendro pobūdžio. Vertinant strateginio pobūdžio planus ir programas dažniausiai nėra galimybių taikyti įprastinius poveikio aplinkai vertinimo metodus, tokius kaip kompiuterinis modeliavimas, išteklių ar taršos skaičiavimas, dažniausiai naudojami aprašomųjų pasekmių lentelių, daugiakriterinės analizės ar pasekmių diagramų metodai.

2. Vertinimas pasekmių aplinkai atžvilgiu

Vertinimas pasekmių aplinkai atžvilgiu, kartais dar vadinamas PAV (planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo) būdu, atliekamas tais atvejais, kai rengiamas planas ar programa yra orientuoti į konkrečių ūkinės veiklos projektų plėtros pagrindus. Pagrindinis skirtumas tarp tokio vertinimo ir planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo yra tai, kad vertinama keletas (ar keliolika) alternatyvių ūkinės veiklos objektų ar skirtingų ūkinės veiklos rūšių. Atliekant vertinimą pasekmių aplinkai atžvilgiu, dažniausiai naudojami įprastiniai planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo metodai, tokie kaip taršos kiekių skaičiavimas, kompiuterinis modeliavimas ir pan.

3. Vertinimas pasekmes patirsiančios aplinkos atžvilgiu

Vertinimas pasekmes patirsiančios aplinkos atžvilgiu dažniausiai atliekamas rengiant planus ir programas, tiesiogiai susietas su konkrečia teritorija. Tokio vertinimo esmė – remiantis informacija apie teritorijos aplinkos savybes, nustatyti teritorijos naudojimo sąlygas ir ūkinės veiklos plėtojimo reikalavimus ar apribojimus. Vertinimas pasekmes patirsiančios aplinkos atžvilgiu dažniausiai atliekamas rengiant teritorijų planavimo dokumentus bei kitus planavimo dokumentus, nustatančius gamtos išteklių naudojimą ir apsaugą konkrečiose teritorijose. Dažniausiai taikomi metodai – geografinės informacinės sistemos, daugiasluoksniai žemėlapiai ir pan.

Pasirinktas strateginio pasekmių aplinkai vertinimo būdas

Programa yra aukščiausio lygio (valstybės lygmens) strateginio planavimo dokumentas, kuriame apibrėžiamos bendros plėtros gairės, nustatomos strateginių veiksmų kryptys ir skirstomas jų finansavimas, nenumatant sąsajų su konkrečia teritorija ar vietoje ir nedetalizuojant konkrečių ūkinės veiklos projektų, todėl vienintelis tinkamas SPAV būdas buvo vertinimas aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi aspektų (tikslų) atžvilgiu, vertinant galimas reikšmingas Programos įgyvendinimo pasekmes aplinkai ir kituose strateginiuose dokumentuose užsibrėžtų darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimui.

Tačiau Programą papildantis 9 prioritetas ir TTPP numato ne tik bendro pobūdžio veiklas (tokias, kaip pvz., pagerinti sąlygas ir vietos ekosistemą užsienio bei vietos investuotojams), bet ir veiklas, susijusias su konkrečių įmonių transformacija (dekarbonizavimu). Todėl Programos papildymo SPAV metu numatoma galimas pasekmes vertinti ne tik aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi aspektų (tikslų) atžvilgiu, bet ir pateikti (kai tai įmanoma) konkrečius skaitinius rodiklius, susijusius su planuojamais ŠESD emisijos kiekių pokyčiais.

Atliekant vertinimą numatoma naudoti šiuos pagrindinius analizės ir vertinimo metodus:

- aktualių strateginių dokumentų ir juose užsibrėžtų aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi tikslų analizę;
- pirminių ir antrinių informacijos šaltinių analizę;
- kokybinę ekspertinę pasekmių analizę nagrinėjamų aplinkos aspektų (sektorių), aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi tikslų atžvilgiu;
- investicijas gausiančių įmonių transformacijos (dekarbonizavimo) lemiamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos kiekių pokyčių analizę;
- kokybinį ekspertinį potencialių pasekmių savybių (reikšmingumo, pobūdžio, trukmės ir kt.) vertinimą;
- aprašomųjų pasekmių lentelių (vertinimo matricių) rengimą.

Taikant aukščiau aprašytus metodus, visų pirma bus išnagrinėti strateginiai dokumentai, nustatantys aktualius kiekvieno nagrinėjamo aplinkos aspekto (sektoriaus) apsaugos ir darnaus vystymosi tikslus.

Identifikavus šiuos tikslus, bus atlikta Programos papildyme numatytų veiklų ir uždavinių analizė kiekvieno iš devynių 6 skyriuje išvardytų aplinkos aspektų (sektorių) atžvilgiu, nurodant vertinamo sektoriaus apsaugos ir (ar) darnaus vystymosi tikslus bei įvertinant ir apibūdinant galimas pasekmes šių tikslų siekimui, atsižvelgiant į pasekmių pobūdį (neigiamos ar teigiamos), reikšmingumą, erdvinį mastą (įsk. tarpvalstybinį) ir kitas savybes (tiesioginės, netiesioginės, kaupiamosios, sąveikaujančios (sinergetinės), trumpalaikės, vidutinės trukmės, ilgalaikės, nuolatinės, laikinos). Šio įvertinimo rezultatai bus pateikiami aprašomosiose vertinimo lentelėse.

8. NUMATOMA SPAV ATASKAITOS STRUKTŪRA IR SUDĖTIS

Vadovaujantis reikalavimais, nustatytais tarptautiniuose ir Lietuvos Respublikos teisės aktuose, reglamentuojančiuose planų ir programų strateginį pasekmių aplinkai vertinimą, SPAV ataskaitoje bus pateikta ši informacija:

1. Programos papildymo turinys.
2. Tikslai, kurių siekiama, ir uždaviniai, kurie nurodo, kaip juos išsprendus bus pasiekti tikslai.
3. Programos papildymo ryšys su kitais planais ir programomis.
4. Esama aplinkos būklė ir jos pokyčiai, jeigu Programos papildymas nebus įgyvendintas.
5. Teritorijų, kurios gali būti reikšmingai paveiktos, aplinkos charakteristikos.
6. Su Programos papildymu susijusios aplinkos apsaugos problemos, atkreipiant dėmesį į problemas, susijusias su aplinkos apsaugai svarbiomis teritorijomis.
7. Tarptautiniu, ES arba nacionaliniu lygmeniu nustatyti aplinkos apsaugos tikslai, susiję su Programos papildymu, kaip rengiant Programos papildymą atsižvelgta į šiuos tikslus ir aplinkos apsaugą.
8. Galimos reikšmingos tiesioginės, netiesioginės, kaupiamosios, sąveikaujančios (sinergetinės), trumpalaikės, vidutinės trukmės, ilgalaikės, nuolatinės, laikinos, teigiamos ir neigiamos pasekmės aplinkai, įskaitant biologinę įvairovę, visuomenės sveikatą, gyvūniją, augaliją, dirvožemį, vandenį, orą, klimatą, materialųjį turtą, kultūros paveldą (įskaitant architektūros ir archeologijos paveldą), saugomas teritorijas, gamtos paveldo objektus, Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijas, kraštovaizdį ir šių veiksnių tarpusavio ryšius.
9. Priemonės Programos papildymo įgyvendinimo reikšmingoms neigiamoms pasekmėms aplinkai išvengti, sumažinti ar kompensuoti.
10. Pasirinktų Programos papildymo alternatyvų aprašymas, priežastys, kodėl pasirinktos svarstytos Programos papildymo alternatyvos.
11. Vertinimo, įskaitant visus sunkumus (techninius trūkumus arba nepakankamas praktines žinias ir įgūdžius), su kuriais susidurta kaupiant reikiamą informaciją, aprašymas.
12. Numatytų taikyti stebėsenos priemonių aprašymas.
13. Netechninio pobūdžio santrauka, kurioje pateikiamas 1–12 punktuose nurodytos informacijos apibendrinimas, išskiriant svarbiausius vertinimo aspektus ir vertinimo rezultatus.